

empordanès.

Altrament no hi ha altra explicació fundada, ni res més a la vista, si no ens acontentem amb el que és indiscutible: origen pre-romà ibero-basc. Restaria ben vague postular un ASTU-ERRI ibèric en relació amb AS-⁵TIGI (> *Écija*) o amb ASTURES, ASTURICA (> *Astúries*, *Astorga*). I al capdavant hi hauria sempre el mateix escrípol: *Terri* no és tant el nom d'un paratge com d'un riu. Pitjor encara, relacionar amb el basc *astigarri*, nom de l'arbre auró i *Astigarraga*, el seu col·lec-¹⁰tiu, on allunyen més els sons i no s'adapten millor a la noció de riu.

Terricabres, *-bris*, *Terrisbarris*, V. apè. a *Tarragona Terró*, V. *Terrateig Terroig*, V. *Terra Terrós*,¹⁵ *Terrós*, V. *Tarrós Tersanum*, V. T. (misc. moss.) *Teraco*, V. *Tragó Terven*, *Terveu*, V. *Tirvia Tervizola*, V. *Tivenys*

El TÉS o TESO etc. (amb TESA)

El més conegut en terra catalana és el TESO de *Son*, a la vall d'Àneu, gran cim punxegut i pelat, el més alt dins aquella vall. S'alça entre els vessants del po-²⁵ble de *Son*, dominant-lo per l'Oest, i els de la vall de *Les Cabanes* a l'Est. Pron. (*lo*) *tézo*, comprovat amb *-z-* (*s* sonora) a *Son* i a tota la vall, 1932 (exc. 16), i en les enqs. de 1958 a tota la vall d'Àneu (xx, 160 ss.); és del tot infundada la forma *Tesso* que m'havia indi-³⁰cant algun foraster (*DECat* VIII, 400a48).

Es repeteix a la Vall Ferrera: «la Font del *Tézo*» a Norís, en els vessants immediats al cim del gran Pic de Monteixo (entre Norís i la vall d'Àneu), 1957 (xxi, 171).

Havia estat un antic mot topogràfic apel·latiu, designant certs cims de muntanya, de vasta difusió en els dialectes hispano-romànics, en particular en el Migjorn valencià i en lleonès i portuguès.

Barranc del *tés*, a Petrer (xxxvi, 40.24), i ben se-⁴⁰parat d'aquest, uns 12 k. al SO.: Cases del *Tés*, a la Romana (xxxvi, 63.3). En el Nord valencià, una forma amb *i* mossàrab, o arabitzant, de *ḩ*: *El Tis*, te. *Onda* (xxix, 149.3).

En el domini de l'antic dialecte lleonès s'ha mantingut *teso* amb gran extensió i amb valor encara més o menys apel·latiu. Resumeix Mz.Pi. (*Orig.*, 433): «hay pueblos llamados *Teso* en las prov. de Valladolid, Oviedo y Lugo, *Tesón* en Oviedo; y como nombre común existe *teso* «cerro» espec. usada en Zamora. Al⁵⁰ extremo Sudoeste, entre Salam. i Ávila, en Cespadosa de Tormes, *teso* se usa poco en algunos pueblos, p. ej. en Guijuela y en la misma ci. de Salamanca, para designar un lugar de poca altura y raso de vegetación, particularmente los lugares donde se celebran⁵⁵ las ferias de ganados» (Sz.Sevilla, *RFE* xv, 265). Llamano, de Salamanca, l'usa com a mot conegut, en la definició dels mots *sierra* i *cotorro*.

Però a l'extrem S., el trobem encara viu i pronun-⁶⁰ciat *tézu* amb *s* sonora, en una gran extensió dels dos

vessants de la Sierra de Gata i sign. «cerro de poca altura»: a Malpartida de Plasencia, Serradilla (Cáceres), Jarandilla, Las Urdes, 7 pobles de Sierra de Gata i 2 del Valle de Méjar, arribant fins prop de Ciudad Rodrigo i fins a la Rib. salmantina del Duero (Espinosa, *Arcaísmos Dialect.*, 187). A clapes, reapareix més al Nord: Bierzo (García Rey, s. v. *picacho* i *riguero*); i traduint alguns punts de Lleó (Garrote) i d'Astúries «eminencia de poca consideración» (Rato, *Supl.*, com sinònim de *Sucu*).

En portuguès té força extensió antiga: *teso* m., «monte alcantilado ou íngreme» (Figueiredo etc.), ja usat a princ. S. xv per João de Barros (*Década* I, V, § 2); també en el seu coetani Pantaleão de Aveiro (*RLus.* xvi, 100). Segueix viu sobretot al Nord, p. ex. a Villarreal ((Tras-os-M.) «o *teso* d'un monte, um outeiro: o alto, o cume» (*RLus.*, 22).

En resum, doncs, en els noms pallaresos i en portu-²⁰guès, designa cims molt alts i escarpats («íngreme»), mentre que en lleonès, i segurament en mossàrab s'ha degradat a significar petits cims pelats, tanmateix de pendents rostos.

En realitat, no hi ha problema etimològic: és l'adj. i participi TENSUS (ll. vg. *tesu*) 'tes, tibant', que en la major part del territori cat. mateix (oc. ant. *tes*, fr. ant. *tois* etc., i cast. ant. *teso*): «tendí su arco lo más *teso* que pudo» (*Sumas de Hist. Troyana*, 198.6).

Tes(o) fou, doncs, '(muntanya pendent) rost, rí-^{gid'}, fr. *roide*, *-aide*.

En provençal ha pres el sentit «flots sablonneux du rivage», «Rose, palun, Crau alisanto rên l'avié de enduir de courre enjusqu'i *tes*», «Arle, de biou marin que paisson dins si *tes*» (*Mireio* XII, 3.3; VIII, 42).

En el seu «Glosario Mozàrabe» Simonet admetia³⁵ un mot *terx* «escollo» que hauria pogut orientar cap a una altra etimologia de *teso* 'turó' si tingués existència sòlida i real en mossàrab; però la prova que en dóna és una etim. desacreditada del cast. *trozo*, que hom havia fet venir del greco-llatí *thýrsus* 'bastonet', d'on l'it. *torso* 'bastonet, fragment de tronc'. Després de polèmiques s'ha vist que l'obscur problema etimològic del cat. i oc. ant. *trois* ('peça de fusta, de terra') en realitat no substancia l'existència de cap prolongament de THYRSUS a la nostra Península (*DECat* VIII, 887a26 ss.). Tampoc això és àrab: no existeix arrel *trís* ni *trs*; *tars* 'escut' tampoc hi té arrel; *drs* 'distingir, llegir', no té sentit aplicable. El que es troba són uns mots dialectals africans: *társ* «collina» a Líbia (Griffini, *L'Ar. parlato della Libia*, 755); *dérs*, acc. semblant a la costa marroquina: «*ras d-dérs*», «point de la côte de Salé» (Brunot, «Rabar et Salé», s. v.). Potser mot bereber o africà. O bé manlleus afro-romànics del ll. DORSUS, que ha pres en alguns llocs l'acc. 'bocí de terra que emergeix de l'aigua' (*DECat* III, 190b55 ss., b7). En conclusió: pista falsa i infundada.

PARÒNIM. *Tesa*, mall.: *Es Pla de Na Təzə*, te. Marratxí (xl, 88.23; xli, 199.35; Masc., 250.11). No ve de cap NP fem., com diu *AlcM*: és un dels casos de NL personificat en l'orografia mall. (*Na Penyal*, *Na Costereta*, *Na Talaia*, *Na Roassa*). Cf. «bogar, re-